

303041

Z

A
KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI
MUZEUM-EGYESÜLET

1903. ÉVI

ÉRTESITŐJE.

Szerkeszti:

WESZELOVSZKY JÁNOS

egyleti titkár.

XVII. ÉVFOLYAM.

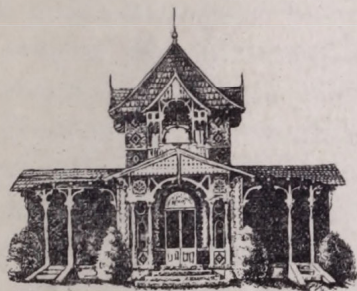
Spitzer Sándor könyvnyomdája Komárom. 1904—933.

7/1903

A
KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI
MUZEUM-EGYESÜLET

1903. ÉVI

ÉRTESITŐJE.

Szerkeszti:

WESZELOVSZKY JÁNOS

egyleti titkár.

XVII. ÉVFOLYAM.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TITKÁRI JELENTÉS

A KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI MUZEUM-EGYESÜLET

1903. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

Tekintetes Közgyűlés!

A Komáromvármegyei és városi muzeum-egylet 1903. évi működéséről van szerencsém következőben beszámolni.

Egyesületünk hivatásának nagy fontosságától áthatva, 1903. évben is, zajtalan de eredményes tevékenységet fejtett ki szűkebb hazánk kulturájának érdekében.

Az elmúlt egyesületi év, ha eseményekben nem volt gazdag, egyike azoknak az esztendőeknek, melyek egyesülési megszilárdulás munkájának jegyében telnek el.

Az egyesület évi rendes közgyűlését 1903. évi május 27-én tartotta, a tagok nagy számmal jelentek meg, az egyesület ügyei iránt való érdeklődéseiknek élénk tanujelét adták.

A közgyűlésen több üdvös határozat hozatott, a többi közt elrendelte a néprajzi osztály kibővítését, e végből Komáromvármegye értelmiségéhez a következő felhívást intézte:

Kérelem Komáromvármegye főtiszt. lelkészei, tekint. jegyzői és tanítóihoz.

A Komáromvármegyei és városi Muzeum Egyesület elhatározta, hogy Muzeumának néprajzi osztályát kibővíti.

Evégből bizalommal fordul a vármegye lelkészei, tanítói és jegyzőihöz, akik mindig szívükön viselték a kultura és a haladás eszméi iránti nemes törekvéseket és felkéri őket, hogy ezen munkájában a Muzeum Egyesületet hathatós támogatásukban részesíteni sziveskedjenek.

Az Egyesület feladatul tüzte ki, hogy a népgondolkodás nyilvánulásait és jellemét visszatükröző, szóval a népeletre vonatkozó tárgyakat muzeumában összegyűjti, hogy Komáromvármegye lakosságának évszázadokon át kialakult jellegét, fejlődését, izlését, szokásait szemléltethetően bemutassa és az utókor számára megörökítse.

A tárgyak lehetnek a népviselet jellegzetes fajai, a nép pipereczikkei, házi és gazdasági eszközei, építési módja, fegyverek, faragott tárgyak, melyeket a Muzeum megszerzeni óhajl. A mennyiben ezek adomány vagy ajándékozás útján nem juthatnának az egyesület birtokába, hajlandó azok méltányos áron való megszerzését is magára vállalni.

E helyütt azon kérelmét is megismétli az Egyesület, hogy a vármegye területén előforduló régiségeket az elkallódástól megmentse, kegyeskedjenek a nép vezetői, előljárói odahatni, hogy a talált vagy már meglévő régészeti szempontból vagy műbecscsel biró tárgyak, melyek különben a tulajdonosra nézve értéket talán nem is képviselnek, a Muzeumnak adományoztassanak. A Muzeum e tárgyakat készséggel és hiven megőrzi s így előmozdítja a czélt, hogy vármegyénk és városunk múltjának emlékei a későbbi nemzedék számára is megőriztessenek.

A felhívásnak eddig nem nagy eredménye lett ugyan, de van reményünk, hogy czéltudatos munka folytán, az érdeklődést muzeumunk ezen törekvése iránt is sikerül felkeltenünk és rövid pár év alatt muzeumunk ezen osztálya is benépesül vármegyénk etnographiája beszédes tárgyaival.

Az egyesület tagjai a közgyűlés után megkapták az évi értesítőt, melyben egyesületünk tudós tagja, Gyulay Rezső, továbbá Milch Ármin urak jeles dolgozataikkal gyönyörködtették az olvasó közönséget.

Kiváló gondot fordít egyesületünk muzeumára, mely minden ünnep és vasárnapon 9-től 12-ig nyitva van és a közönség által fizetés nélkül megtekinthető s nagy látogatásnak örvend.

Nem mulaszthatom el azon érzékeny csapást felemlíteni, mely egyesületünket Tóth Lőrincz kir. Curiai tanácselnöknek, egyesületünk tiszteletbeli tagjának és lelkes pártfogójának 1903. évi márczius 17-én történt elhalálozása folytán érte. Az egyesület a gyászesemény felett nem mulasztotta el a családhoz intézett iratban a veszteség felett érzett fájdalmát kifejezni.

A másik eset, melyet bizonyára sajnálattal vesztudomásul az egyesület minden egyes tagja, hogy egyesületünk buzgó és lelkes elnöke Szombathelyi Győző királyi tanácsos ur, kinek egyesületünk ujjáalkotása szempontjából annyit köszönhetünk, megrongált egészségére való tekintetből, elnöki tisztéről leköszönt. A választmány a lemondást sajnálattal vette tudomásul és Baranyay Géza igazgatót kérte fel az elnöki ügyek vezetésére.

A másik változás, mely az egyesület tiszti karában beállott, Szendrey Imre a történelmi osztály örének tisztéről való lemondása, melyet nagy ambícióval és sok tudással töltött be.

A közgyűlés Alapy Gyula vármegyénk levéltárosát választotta helyébe, számvizsgálóvá Hittrich József városi pénztárost, választmányi taggá pedig Steiner Miklós gyógyszerész egyhangulag megválasztatott.

E helyütt kell megemlékezni arról az üdvös mozgalomról, mely az egyesület kebelében indult meg. A közgyűlés

ugyanis elhatározta, hogy vármegyénk nagy férfiainak emlékét ápolni fogja, azt megörökíti és életrajzi adatait összegyűjti.

A mult év folyamán elhunyt nagy szülőtte Komáromnak, Tóth Lőrincz és Péczely József a mult század elején virágzott nagyhirű történettudós Komáromban egy házban születtek, a református papi lakban. Az egyesület elhatározta, hogy emléküket megörökíti, szülői házukra emléktáblát állít. A gyűjtés ez irányban megindulván, meglepő sikerrel végződött, s így remélhetőleg folyó évben elérheti az egyesület egyik nemes célját, melyet vármegyénk és városunk nagy szülőttei emlékének ápolásával tűzött maga elé.

Az értesítő összeállítása után érkezett a lesujtó hir Jókai Mórnak, városunk nagy szülöttének, egyesületünk tiszteletbeli tagjának elhunytáról.

Az egyesület egyik büszkeségét veszítette el a nemzet nagy halottjában, kinék emléke örökké élni fog köztünk.

Értesítő jelentésemet azon kéréssel zárom be, hogy ezt a tekintetes közgyűlésnek tudomásul venni méltóztassék.

Pénztári állapot.

Az előző években mutatkozó kedvező pénztári állapot 1903. évben is mutatkozik. Az egyesület a lefolyt évben Komáromvármegye közönsége által 100 korona, Komáromvidéki takarékpénztár által 50 korona segélyben részesítettett, mely az 1902. évi pénztármaradvány és 1903. évi bevételhez hozzáadatván, 2394 kor. 54 fillért tesz, melyből a kiadások levonása után marad 2012 korona 05 fillér, mely összeg az egyesület vagyonát képezi.

A Komárom vármegyei és városi muzeum-egyesület

1903. évi zárszámadása.

Bevétel

Kiadás

		kor.	fill.			kor.	fill.
1	Pénztármaradvány 1903. január 1-én	1614	40	1	Póstaköltségekre	27	70
2	Komárom vármegye segélye	100	—	2	Nyomtatványokra	116	46
3	Komáromvidéki takarékpénzt segélye	50	—	3	Órész és takarításért	67	60
4	Takarékpénztári kamatokból	65	65	4	Pénzbeszedőnek	30	—
5	1903. évben befolyt tagdíjak	564	—	5	Tárgyak vételére	26	—
				6	Ásatás, fuvar, utiköltség és egyéb kiadásokra	63	75
				7	Péczy József és Tóth Lőrincz emléktáblájának költségeire	50	—
				8	Pénztármaradvány 1903. decz. 31-én	2012	54
		2394	05			2394	05

Komárom, 1904. január hó 14-én

Tagdíj kimutatás:

Hátralék 1902. decz. 31-én 230 — kor.
 1903. évi tagdíj 166 à 4 K. 664 — »
 1903. esedékes összes tagdíj 894 — kor.
 ebből befolyt 564 — »
 1903. decz. 31-én hátralék . 330 — kor.

Puhr János,
 egyesületi pénztáros.

Ezen zárszámadást a pénztári forgalmi kimutatás és a felmutatott eredeti okmányok alapján megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.

Komárom, 1904. május hó 18-án.

Unger Kálmán,
 számv. biz. tag.

Hittrich József,
 számv. biz. tag.

A muzeum 1903. évi szaporulata.

A muzeum gyűjteményei 1903. évben is mint azelőtt nagy részben ajándékozás folytán, kisebb részben ásatás és vétel folytán szaporodott.

Becses ajándékaikkal szivesek voltak gyűjteményeinket szaporítani:

Néh. Tóth Lőrincz végrendeletileg hagyott muzeumunknak egy gyémántkövü aranytollat, melyet nagyemlékü hazánkfia Nádasdy Lipótné grófnőtől emlékül kapott és 37 darab részint bronz, részint ezüst emlékérmet.

Tuba János orsz. képviselő ajándékozta Deák Ferencznek sétatobját.

Toós Lajos molnármestertől egy dunai malom és egy szita-malom berendezés kicsinyben, gyönyörű kivitel.

Tálos Lajos népvándorláskori bögrék, koponya. 4 db. emlékérmet.

Puhr Jánostól 3 drb régi pénz, egy rézgyűrű.

Kluge Ferencztől egy drb. József ezüstpénz 1708-ból.

Ghyczy Eleméértől egy drb. régi 1 frtos bankó.

Sárkány Ferencztől 1 drb. régi csatabárd a 16-ik századból. A halászok fogták ki a Vágból halászás alkalmával.

Molnár János monostori lakostól egy egész sirlelet, melyet szőlője rigolirozása alkalmával talált, u. m.:

Két urnasir hamuval és csontokkal,

- 3. drb. nagy kannaveder.
- 2. drb. nagyobb bögre.
- 2. drb. kisebb bögre.
- 7. drb. kis bögre.
- 4. drb. tál.
- 14. drb. kisebb játékedénykék.

Konkolyi Béla törvsz. bírótól egy régi sarkantyú.

Keleti József állami állatorvostól népvándorláskorbéli két kengyelvas.

Ifj. Vaskó István ajándéka harangtöredék az 1903. évi mocsai tüzeset alkalmából.

Vétel: Az ácsi leletből 1 drb. nagy edény, egy bögre, 1 drb. korsócska, 1 drb. terra rigóllatu tányér, 3 drb. terracotta tányér, 2 drb. fedő.

Az ősönzyi »Panonnia« dülőbeli ásatásból:

- 1 drb. öblös nagy üveg.
- 2 drb. kisebb nyakas üveg.
- 1 drb. törött nyakas üveg.
- 2 drb. üveg pohár.
- 1 drb. törött nyaku üveg nyomott oldalakkal.
- 1 drb. kőből faragott emberfő, épület diszül szolgált.
- 1 drb. középnagyságu díszbögre, felső része feketén fényezett.

- 1 drb. urna fedővel.
- 1 drb. kis pohár.
- 1 drb. barnamázos pohár.
- 1 drb. kisebb korsó.
- 1 drb. bronz pohárka töredék.
- 1 drb. Cassi feliratu mécs.
- 3 drb. bronz fibula.
- 1 drb. vastag bronz karperecz
- 4 drb. vékony bronz karperecz.
- 2 drb. nyakgyöngysor.

1 drb. gomb.

1 drb. bronzgyűrű.

1 drb. függő.

4 drb. különféle római pénz.

Madarak: Bubos vöcsök him és nőtény Konkoly Lajos ajándéka, vörös batka, selyemfarku locska, bagoly. Vétel.

Könyvek: Régi könyvek 32 darab.

Régi iratok 30 darab.

Ásatások.

Egyesületünk ez évben is nem mulasztotta el az ásatások körül sem feladatát, minden alkalmat megragadott, hogy muzeumát ásatások útján beszerezhető régiségekkel is gyarapítsa

Mint a múlt évi értesítőben a pusztamonostori castrum ásatása alkalmával jeleztük, hogy ez nem egyedül áll, s kell, hogy több ily erődítmény is legyen közelben, csakugyan valósulni látszik. Pály Zsigmond urnak ácsi szőlőjében a szőlő rigolirozása alkalmával egész sorfalazatra akadtunk, ugyancsak a szomszédos területek a próbaásatások eredményeként azt mutatták, hogy nagy darab területen $2\frac{1}{2}$ —2 méter mélyen a föld alatt épületek falai huzódnak végig. A talált téglá töredékeken LECIAD. COH. IV. római csapatok bélyegeivel vannak jeelve. Miután a nagy költséget igénylő ezen ásatásokat még kutatásoknak kell megelőznie, az ásatások egyelőre nem teljesíthetők

Polgár Antal ácsi lakos értesített, hogy az ácsi hegyben, mikor szőlőárok partját kiigazította, ásás közben edényekre akadt, ezen ásást következő napon folytattuk, de többet nem találtunk. Az ásás eredménye egy nagy

edény, egy bögre, egy korsócska, egy terva sigillata és 3 fekete tányér, két fődő, melyek már a későbbi la téne korból valók, korongra készültek. Az edényeket Polgár Antal a muzeumnak átengedte.

Az ó-szónyi uradalom a területén levő »Pannonia« dülőben követ ásatott, mely alkalmat az egyesület felhasználva, az ásatás alkalmával szakközege többször jelen volt és azt figyelemmel kísérte. Legtöbbnyire téglasirokra akadtak, melyek azonban, úgy látszik, a népvándorlás alkalmával feldulattak, ugyanis a téglasirok tele voltak tömött földdel, a benne levő csontváz össze volt dobálva és csak ritkábban lehetett valamit találni. Egyetlen egy kősir ásatott ki, ez is, mint a többi, tele volt földdel, teteje kétfelé lörött, a tető közepe hiányzik. Benne a csontvázon kívül semmi sem találtatott. A kősir, mely tömör mészkőből van, jobb oldal szélén egy meztelen férfi alakja látható, balvállán lecsüngő takaróval, jobb kezében kenyeret, baljában szöllőfürtöt visz, balfelől egy tánczó női alak látható. Az oldallap közepén van a felirat, mely szerint ez Ammonius Valentiniamus nevű kettős fizetésű katonái volt, ki az I. római legióban szolgált, 37 évet élt, felesége Valeria Valeriána csináltatta a sirt. Ezen kősir most az uradalom birtokában van. De reméljük, hogy a nemesszivű földesur muzeumunknak fogja ajándékozni.

Ezen ásatásból mégis szép számú és becses régiségek kerültek elő, u. m. nagy üvegek, nyakas üvegek, üveg poharak, cserép bögrék, korsó. poharak. bronz fibulák, karpereczek, üveg paszta, nyakgyöngyök stb., melyek vétel útján muzeumunkba kerültek.

Az ásatások többi részét az egyesület folyó évben folytatja.

Az egyesület tisztviselő tagjainak névsora:

Elnök:

Szombathelyi Győző, kir. tanácsos, Komáromvármegye ny. alispánja.

Igazgató:

Baranyay Géza, nagybirtokos Kurtakeszi.

Ügyész: *Dr. Konkoly Thege Balázs*, köz- és váltóügyvéd,
Komáromvidéki takarékpénztár ügyésze.

Titkár: *Weszelovszky János*.

Pénztáros: *Puhr János*.

Számvizsgálók: *Hittrich József*,
Unger Kálmán.

Muzeum-őrök:

Weszelovszky János régészeti osztály öre.

Alapi Gyula történelmi osztály öre.

Bottay Kálmán természetrajzi osztály öre.

Bathó Lajos néprajzi osztály öre.

Az igazgató választmány tagjai:

Antal Gábor ev. ref. püspök,	Komárom
dr. Bányay Lipót városi főorvos	»
dr. Berencsy László járásorvos	»
dr. Cseley János ny. városi főorvos	»
5 Dietz Miklós kir. mérnök	»
Domány János kir. tanácsos, polgármester	»
Ghyczy Dénes alispán	»
Galba Károly árvaszéki ügyész	»
Gyulay Rezső gymn. tanár Győrszentmárton	»
10 Hévesy Bernát gymn. tanár Komárom	
Hérics Márton plébános Ászár	

Horváth Kristóf gymn. igazgató	Komárom
Jánossy Lajos ág. evang. lelkész	»
Milch Ármin kereskedő	»
15 Sárközy Aurél cs. kir. kamarás, főispán	»
Sárkány Ferencz főkapitány	»
Steiner Miklós gyógyszerész	»
dr. Schnitzer Ármin főrabbi	»
Tuba János orsz. képviselő	»
20 Veninger Ernő esperes-plébános	»

Tiszteletbeli tagok:

dr. Hampel József cs. kir. udvari tanácsos, egyet. tan. Bpest.
Vaszary Kolos hercegprimás Budapest

Örökös alapító tagok:

dr. Cseley János ny. városi főorvos Komárom
Esterházy Miklós gróf
Esterházy Miklós Mórícz gróf
Komáromi I-ső takarékpénztár
5 Nádasdy Ferencz gróf
Voetter Ottó cs. és kir. ezredes Bécs

Alapító tagok:

Gyulay Rezső Győrszentmárton
Komáromvármegye közönsége
Komárom város közönsége
Komáromvidéki takarékpénztár
5 Marossy János Tata
Meszlényi Gyula val. belső titk. tan., megyés püspök Szatmár
Speidler János

Rendes tagok névsora:

Adler H. Vilmos Komárom	Hevessy Bernát Komárom
Antal Gábor »	Hérics Márton Ászár
Alapi Gyula »	40 Hideghéthy Imre Tata
Asztalos Aba »	dr. Huszár Gábor Ács
5 Asztalos Béla »	Ipovitz József Komárom
Baranyay Géza Kurtakesz	dr. Jávor Béla Ó-Gyalla
Baranyay Mária Bagota	Jelinek Salamon »
Bathó Lajos Komárom	45 Jeney Ernő »
Bóday Ferencz Kis-Igmánd	Karcsay László Nagy-Leél
10 Bottay Kálmán Komárom	Karcsay Miklós Komárom
dr. Bányai Lipót »	Kánia Vilmos Nagy-Leél
Beliczay Endre »	dr. Keő Jenő Komárom
dr. Berencsy László »	50 Kirchner Gyula »
Csepy Dani »	Kirchner Mihály Kocs
15 Cser Vendel Ács	Kiss Móricz Komárom
Csetke Béla Grébics	Keleti József »
Csermák Hugó Ács	dr. Kiss Gyula »
Csorba István Nemes-Ócsa	55 Konkoly Béla »
Czéh István Komárom	Konkoly Th. Balázs »
20 Czirok János Aranyos	Lengyel Lajos »
Dietz Miklós Komárom	Laki Bennó »
Dióssy Ede »	dr. Löwy Győző »
Domány János »	60 Lövinger Vilmos Pozsony
Erdélyi Gáspár »	Milch Armin Komárom
25 Erdélyi Zoltán »	Parai Parall Ferenczné Bpest
dr. Fái Adolf »	Peredi Géza Komárom
Fáy István »	Párkányi József Keszthely
Fektor György »	65 Pintér Elek Tata
Freystadl Oszkár »	Pokorny László Tata
30 Forster Géza Ács	Puhr Károly Komárom
Fried Kálmán Komárom	Puhr János »
Fömötör József »	Pungor Lajos »
Ghyczy Béla Kis-Igmánd	70 Pyber Pál Wirth
Germány Gyula Komárom	Ruisz Gyula Bábolna
35 Görög Miklós »	Rész Róbert Komárom
Hajagos Andor »	Ruttkay Béla P.-Szt.-Pál
br. Hammerstein Richárd Bpest	Rüdiger István Komárom

75	Sárkány Ferencz Komárom	Weisz Fülöp Komárom
	Sárközy Aurél	• 85 Weninger Ernő Ó-Szőny
	Soós Károly	» Weszelovszky János Komárom
	Schmidthauer Lajos	» Witausek Károly
	Spitzer Béla	» Zámory Béla Bana
80	Steiner Dávid	» Zechmeister János Komárom
	Steiner Gyula	» 90 Zechmeister Sándor
	dr. Vásárhelyi Domokos Kom.	» Zinsenheim Sándor
	dr. Virágh Gyula Tata	

Muzeumunk.

Muzeumunk leírására azon tényezők vezéreltek, hogy tudom, miszerint igen sokan tagjaink közül más sokoldalú elfoglaltságuk miatt muzeumunkat nem látták és így elégséget véltem tenni azon kötelességünknek, hogy bemutassam egyesületünk több évi működésének sikeres eredményét és beigazoljam, hogy becses pártfogásaikat méltatlanul nem pazarolják el.

Muzeumunk a sétatéren levő Esterházy pavillonban van elhelyezve, melyet Komárom szab. kir. város közönsége e célra átengedett, egyesületünk a kellő biztonsági átigazításokat eszközöltetvén, 1898. év nyarán behurczolkodott. — A gyűjtemények 8 almáriumban, egy közép tartóban és a falra aggatva vannak elhelyezve, megfogja engedni a t olvasó, hogy az egyes szekrényekben levő tárgyakat azok jelentőségének megvilágítása mellett egyenkint bemutassam.

Az I-ső számú szekrény.

Az I-ső számú szekrény a kőkor ember maradványait tartalmazza, vagyis azon kor emberét, mikor még a fémét nem ismeri, földalatti üregben lakik, melyet részint kezével, részint tökéletlen eszközeivel zacskó alakra váj, tetejét

ágakkal befödi, ebbe huzza meg magát a vadak és az ellenség támadásai ellen, utóbb ezen lakhelyet mégis kényelmetlennek találta; ágakból méhkashoz hasonló fonyást készített, ezt becsapkodta sárral, ez szolgált neki lakhelyül.

Ruházata elejtett állatok bőréből állott, de már ismerte és természetelte a kendert, melyet szintén feldolgozott.

Elejtett vad és háziállatok, halak, békateknő, stbivel élt, de a szemes gabonát is imerte, ezt durván megörölte, ebből kenyeret készített, ez képezte egyik főtáplálékát.

A kőkori ember fegyvereit és eszközeit kőből készítette, a baltákat, vésőket, kalapácsot kicsiszolta, baltákat és kalapácsot nagy gonddal átfurta, abba nyelet csinált és úgy használta, kést, nyilat, furót, nyílhegyeket azonban úgy készített, hogy kemény kőből, melyet kőmagnak hívnak, lapjára mért ütésekkel ügyesen lepattogta, az így nyert éles szilánkokat nyélbe erősítve használta fel céljaira.

Edényeit agyagból kézzel formálta, mert a korongot nem ismerte és rendeltetésükhöz képest elég csinnal és ügyességgel készítette, sőt ki is díszítette; eleinte ujjaival különféle alaku benyomásokat csinált, utóbb már karczolás által mélyedést vajt, mit fehér betéttel kitöltvén ezáltal tetszetősebbé tette. Ugyancsak agyagból készítette háló nehezekeit, a fonyáshoz orsógombokat, sulyokat, sőt nyakdiszeket (amuletteket) is agyagból gyártotta. Különben szarvas agancs tövét, állatok fogait, vadkan agyarát szintén szerette ékességül nyakába akasztani.

Kőkori ősember veremsirba temetkezett, hova összezugorítva vagy guggoló vagy fekvő helyzetbe tették le, termésköveket raktak reá, fegyverét, ékítményét, edényt, melybe ételt tettek, mellé rakták és beföldelték.

Tudósaink a kőkorszakot hazánkban mintegy 3000 évvel ezelőttre teszik, annyi tény, hogy az ősember hazánk

vaddus erdeit és haldús vizeit felkereste itt tanyát ütött, nyomait vármegyénkben szerte találjuk.

Bemutatjuk az ősember maradványait a mint azok táblára füzve egymásután következnek u. m.:

Nyeles kőbalta nephridből, nyeles kőbalta bazaltból, több serpentin nyeles balták, tokos balták, serpentin lydit, vésők, tokos kőbalta, számos agancsból faragott karika-disszel ékitett tokkal, melyek az őskori embernek fegyverül és faragó eszközül szolgáltak, vagy amulett, a felső táblánkon ugyancsak amulettek, a fonáshoz szükségelt orsó-gombok agyagból, kisebb kőballarészek, csontkés, egy tűzkő és egy máj opál kőmag (nucleus) melyről a nyíl- és dárda-végeket paltoztatta le, ezeket fanyélbe tette, faháncscsal megerősítette s úgy használta. Ezen eszközök Ó-Szőny, Tömörd, Udvard, Imely, Nemes-Ócsa stb. határaiban találtak.

A szekrény alsó részében őskori állatok maradványai u. m.: két darab mammuth fog, mészkőben hal agy, teknős béka, márvány lenyomatok, hüllő fogak, kőben egy faág, óriási csigák (nummulit) és tengeri állatok kövületei, melyek megyénkben részben Esztergommege kőbányáiban találtak.

II. szekrény

α bronzkor emlékeit tünteti fel.

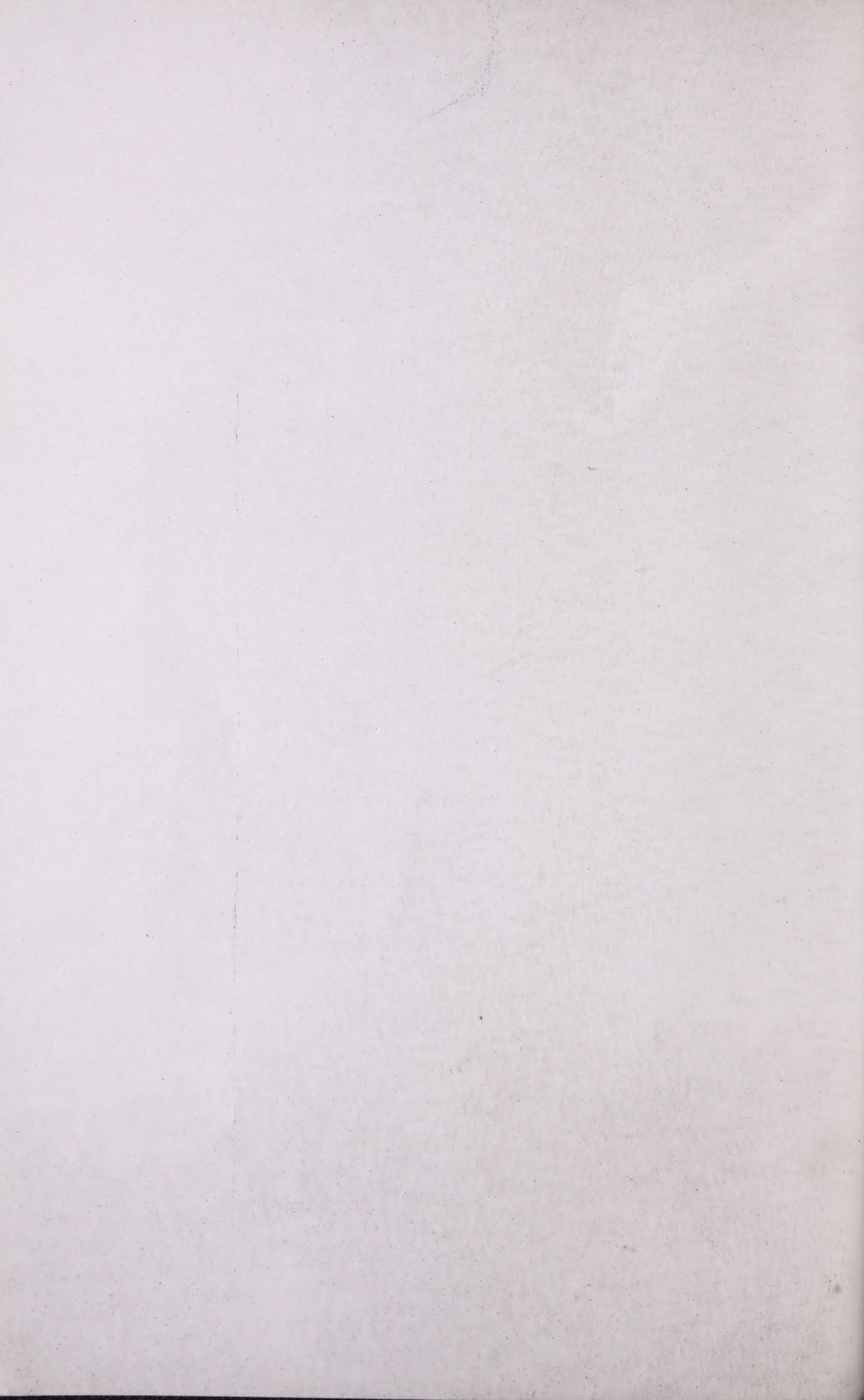
Az ősember életében nagy fordulat állott be az által, hogy a fémekeket, különösen a rezeget, azután az ónt megismerte, ezt összevegyítette, ezen vegyüléket bronznak nevezük, melytől a korszakot is bronzkornak mondjuk.

A bronzkori ősember bronzból készítette fegyvereit, eszközeit és ékszereit, u. m.: kardot, tört, kést, nyíl-

Kőkori régiségek.

Diósy Ede felvétele.

hegyet, lándzsát, buzogányt, ballát, vésőt, csákányt, a fibulát (Broche), karpereczet, fejeket, nála látjuk először a sisakot, melyet védelmül és díszül használ.

Eszközeit formákba való öntéssel állítja elő és gondosan kicsiszolja és kidíszíti.

Edényeit szintén csak kézzel készítette, de már nagyobb mennyiségben, s tetszetősebben állította ki, az edények a a kőkoriaknál vékonyabbak, díszítésük is izlésesebb, kis játék edényekéktől az 1—2 hektoliter ürtartalmu maghombárig mindenféle nagyságban fordulnak elő.

Lakásul a völgyes helyeket választotta, ágakból font házikóját sárral betapasztotta, volt neki rendes tűzhelye is, mit szintén kitapasztott.

Valószínűleg volt az állatbőrökön kívül szövött ruházata is, ami a nagyszámu orsógombokból következethető, hogy a szövés mesterségét már jobban értette mint a kőkori ősemler.

A bronzkori ősemler halottait eleinte a kőkori ember szokása szerint veremsírba temette, később azonban halottait elégette, hamvait gondosan összegyűjtölte egy edénybe, urnába tette, a halottai kedves eszközeiből, ékszereiből, játékaiból nehányat szintén bele helyezett, az urnát ekként földbe elhelyezte. Ezt urnasírnak nevezzük.

Hazánkban és így vármegyénkben is a bronzkor idejét Kr. e. 6.—7-ik századra teszik.

A szekrény felső részében a táblákon egy nagy bronzcsákány lapos tarajjal és csucscsal, bordás oldallal, egy ugyanilyen kisebb sima bronzcsákány, egy éles hátlapu kisebb bronzcsákány, négy darab különböző nagyságu bronzlándzsa, halász horgok bronzból, bronztál felsőrésze, buzogány melyek fegyverül szolgáltak a bronzkori embernek.

Az alsó táblákon két karvédő, nyakpereczek, kar-

pereczek, tokos vésők, bronzbalta, nyílvég, melyek díszítésül, ez utóbbiak eszközül használtattak.

Edények, kisebb-nagyobb bögrék és korsócskák, melyek részint játékszerűl, részint házi czélokra szolgáltak.

Az almárium alsó részében nagyobb tálak füllel és vonaldísszel, több kisebb tál dudorokkal, pirosra festett díszből felül vonaldísszel, kisebb tál kréta-betét díszítéssel, díszes peremmel és 3 lábbal, kisebb bögre alakú edény szintén krétdísszel, nagyobb korsók díszítéssel és bögrék, melyek részben főző, részben díszedényül szolgáltak.

Bronzkori tárgyait Ó-Szőny, Udvard, Wirth, Duna-Radvány, Kocs, Mőcsa községeink határában találtattak.

A vaskor.

Az ember életében korszakot alkotó változás állott be a vasnak felfedezésével, ezzel megszűnik egyuttal a történelem előtti, vagyis az őskor és egy új kultúra veszi kezdetét, mely az embert a feltalálás és tökéletesbedés útjára vezeti.

A vaskort is két részre osztják, az első a régebbi, mikor a bronz és a vas együtt szerepel, az újabb azonban a bronzot kiszorítja, csak ékszereit készíti bronzból, míg a bronz a szemhatárról egészen letűnik.

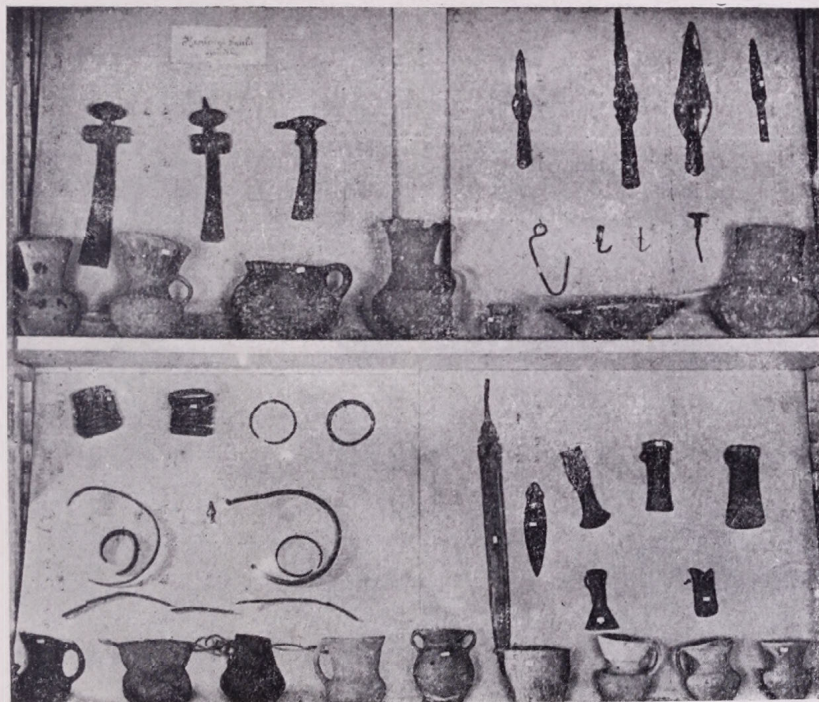
A későbbi vaskorszaknak egy másik nagy vívmánya a korong feltalálása, az edények korongon készülnek, miáltal a fazekas mesterség új irányt vett.

Hazánkban és megyénkben ezen kultúra a kelta nép idejére esik, ezért kelták korának is nevezzük.

A temetkezés épen úgy volt még szokásban mint a bronzkorban.

Megyénkben ezen korszakbeli régiségek csak szórványosan jönnek elő, muzeumunkban edények, nyílvégek s

Bronzkori régiségek.

Diósy Ede felvétele.

diszítések vannak elhelyezve, melyek csekélyebb számuknál fogva külön szekrényben nem őriztetnek, s az illető csoportnál lesznek külön bemutatva. Megyénkben különösen a római kulturának maradványait találjuk, tehát a talált régiségeket is ehez alkalmazkodva helyeztük el.

Római kor.

A római kor megyénkben azon időt jelenti, mikor Kr. után 8-ik évben Augustus római császár a Dunántul lakó barbar népeket legyőzi, meghódítja Dunántult és Pannonia névvel jelöli meg. A római műveltség behatol a barbár népek életébe és összhatásban a műveltség legnagyobb fokát éri el minden irányban. A római uralom tart K. u. 450-ig.

III. szekrény.

Ebben a szekrényben felül három táblán, római, népvándorlás- és honfoglaláskori bronz és ezüst-fibulák, bronzgyűrűk, ezüstitlanczok, csonthajtűk, korall, üveg paszta, borostyánkő nyakék, csatok, gombok és ékitmények, ezen tárgyak Végh Adorján ajándéka, s az ajándékozó kívánatalára együtt őriztetnek.

A középső három táblán római kori csontfésűk, diszítéssel és berakásokkal, hajtűk, simitó csontok különféle diszítésekkel, csont játékszerek, koczka, kanál, csontnyakék, csont függentyű táblák alakokkal, diszített kard és kés markolatok csontból, bronz karpereczek, bronz és aranygyűrűk, üveg paszta és borostyánkő nyakékek, gyöngyök, arany lemezek és arany függők, gyűrű kövek drágakőből, homoru és domboru alakokkal.

A szekrény alján különféle nagyságu nyakas üveg, üveg amphora felső része, nagy nyakas üveg, üveg poharak, kés, üveg karperecz, illatszertartók és disztárgyak üvegből. Mely tárgyak Ó-Szönyből, Bregetióból valók.

IV. szekrény.

Ezen szekrény tartalma folytatását képezi az előbbinek, felül bregetiói épületekről faldiszítések, a táblákon emberi, állati és növényi alakok bronzból, melyek valahová odaerősítve diszül szolgálják fogantyuk, lakat, szegek, gombok, karpereczek, bronz szobrocskák, egyiptomi Apis, Jupiter, Mars, Victoria, Merkur, Ámor, Juno szobrai bronzból.

V. szekrény.

A felső három tábla a római kori bronztárgyakat tartalmazza, u. m. különféle nagyságu kulcsok, gyűrűk, karpereczek, fibulák, karikák, csipesz, kanalak, orvosi műszerek, mérlegrud, írórudacsok (stylus), hajtűk.

Terra sigillata tálak, korsó, bögrék, tányér, poharak, dombormű diszítésekkel ellátott edény töredékek.

VI. szekrény.

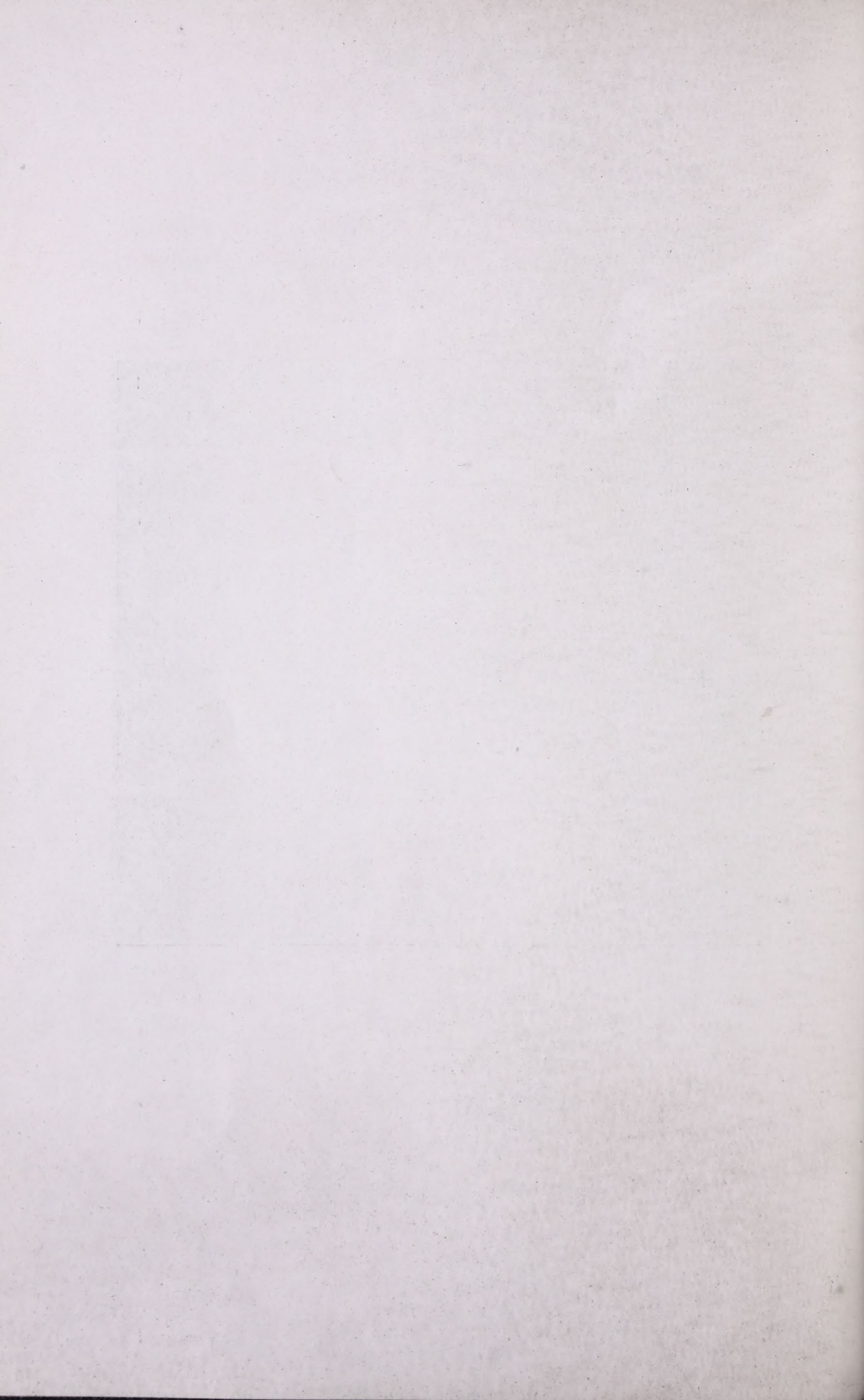
Terra Cotta urnák, bögrék, korsók, kis játék korsócskák, minták, agyag és alabastrom szobrocskák, gyümölcstálak, agyag minták.

Alul különféle alakú és feliratu terra sigillata és terra cotta mécsek.

Rómaikori régiségek.

Diósy Ede felvétele.

Népvándorlás és honfoglalás kora.

A népvándorlás kora kezdetét veszi K. u. 4-ik században, midőn Keletről benyomuló idegen néptörzsek egymást igázzák le, szorítják ki, vagy semmisítik meg, különösen pedig a római birodalom ellen irányul tevékenységük, melyet hosszú küzdelem után meg is semmisítenek, de egyuttal az ó klasszikus világ műremekeit is tönkre tették. A népvándorlásnak a magyarok bejövetele vet véget a 9-ik században.

A népvándorláskori régiségek a VIII. sz. szekrényben és a falon vannak elhelyezve.

VII. szekrény.

Felül agyagedények, bögrék, poharak, korsók. Középen két táblán kard töredékek, lándzsák, kengyelvasak, harci bárd, két ekevas, alul koponyák és edények, ez utóbbiak Megyercsről valók.

Ezen korbeli többi fegyverek, sisak, dárdák, nyilak a falon láthatók.

VIII. szekrény.

Ezen szekrényben felül bábsütő minták, barna mázos korsó, halpikkely alaku diszitással, Mária szobor fából, a táblákon szíjj diszítések, csattok bronzból, fogantyuk, gombok, diszláncz, tűzkivető eszköz bronzból, fészületek, amulettek, csattok ezüstből, ezüst gyűrűk bevéséssel, hosszú ezüst lelógó függő, párta és főkötő tük, arany és ezüstből, igazgyönggyel és drágakövekkel gazdagon diszítve, hadi lámpa kanóczczal vashól.

Alul különféle pecsétnyomók. Tóth Lőrincz által ajándékozott emlékérem-gyűjtemény, Tóth Lőrincz írói arany tolla gyémánttal, Deák Ferencz sétatotja.

Újabbkori fegyverek és disztárgyak:

A keretben: Sima vassisak, tarajos vassisak, mellvéd felsőrésze, két élű nagy kardok gombbal, két élű nagy kardok, gombjuk hiányzik, egyélű kardok markolattal, csont fogantyúval, szablyák, spádák, alabárd, harczyi bárd lándzsa csucscsal, különféle alaku és nagyságu lándzsák, harczyi csákányok, szekerczék, török, az érdi ásatásból, Medveczky Zsigmond ajándéka.

A falon felfüggesztve kétélű pallos lapos gombbal, kétélű kard a Vágdunából, spádé, tatár lópatkók, sarkantyuk, löportartók szarvból, agancsból és ólomból gazdagon diszitve, buzogányok, harczyi- és diszkardok, — Rákóczy idejéből, fringia, kovás lőfegyver, pallos, kurucz főveg, államrendőrségi csákó, nemzetőri csákó, vassisak, diszövek, diszcsattok, handzsárok, kovás pisztolyok, török kard felíráttal, régi szél puská, rostélying és sisak a XVI-ik századkól, különféle diszítésű tálak, tányérok, korsók, rokokó óra, malom minták, csutorák, velencei tükör, selyemre festett nemzeti czimerek, czéhládák.

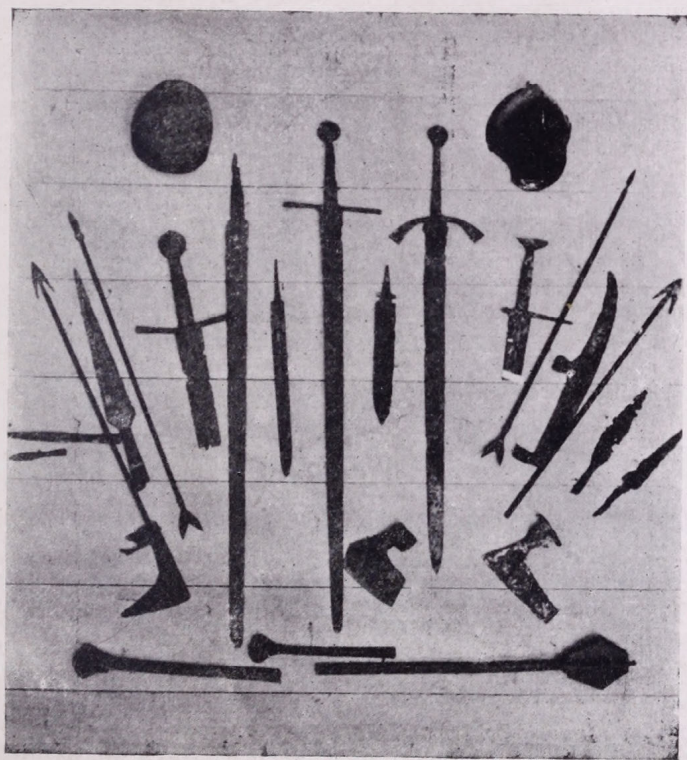
Középső tartóban.

Felül madarak dr. Konkoly Balázs ajándéka.

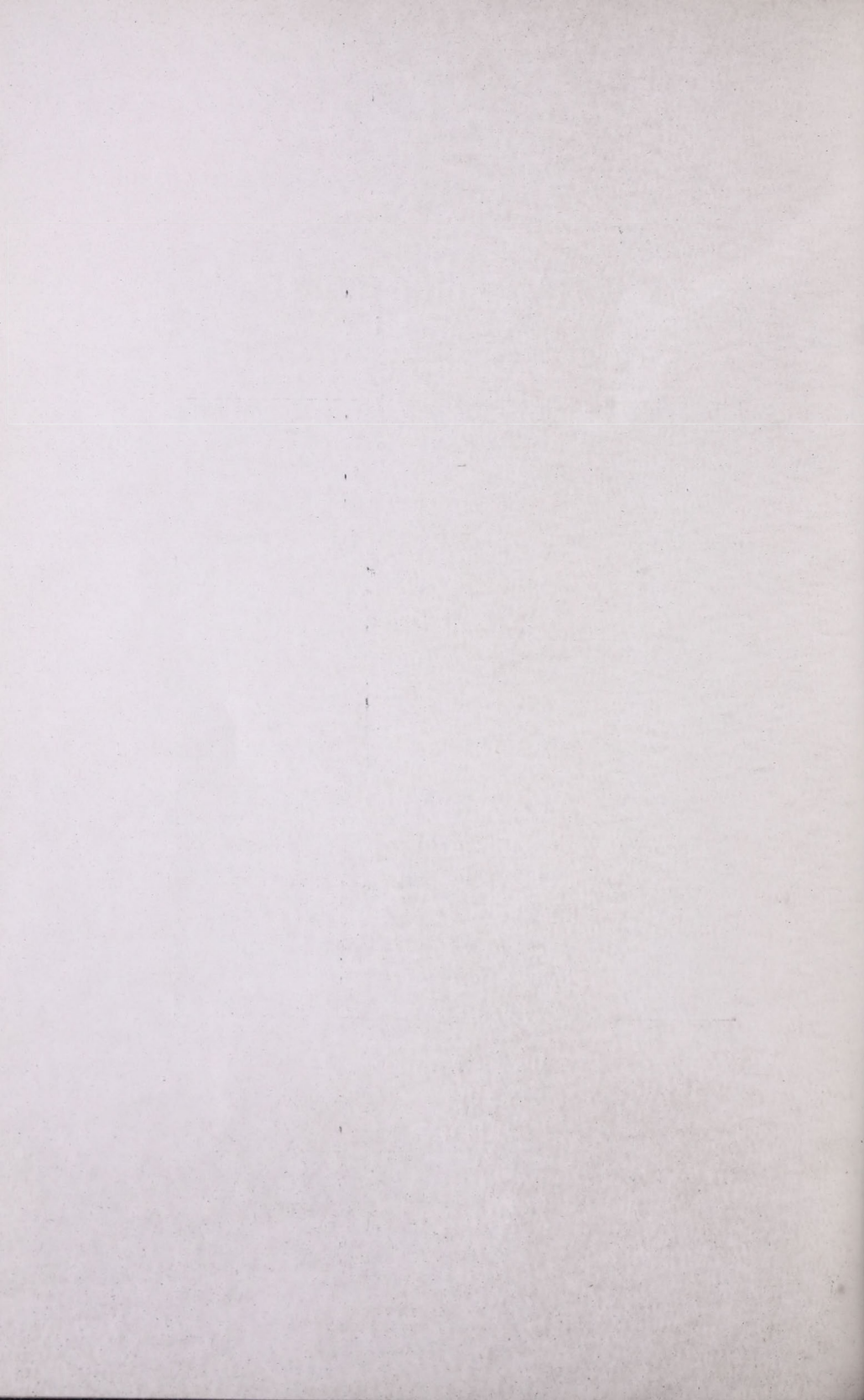
Középen halászczeh korsója 1690-ből, szijgyártóczéh korsója 1852-ből és 1695-ből, kis kályha remek, szabóczéh korsója 1675-ből, fazekasok czéh korsója 1713-ből, leveses tál, Alt-Wien, faence leveses tál ülő kakast ábrázol, czukortartó, háromlábu tejes lábas a század elejéről, tintatartó bécsi gyártmány, tintatartó komáromi gyártmány, tollvirágok, bűnbánó Magdolna viasz domborképpen.

Alul régi német stylum disztál, óntányér, cziborium, fabögre gyönyörű faragással, thea tartó kókusz kehelylyel,

Népvándorlás, honfoglaláskori és
XV. XVI. századbeli fegyverek.

Diósy Ede felvétele.

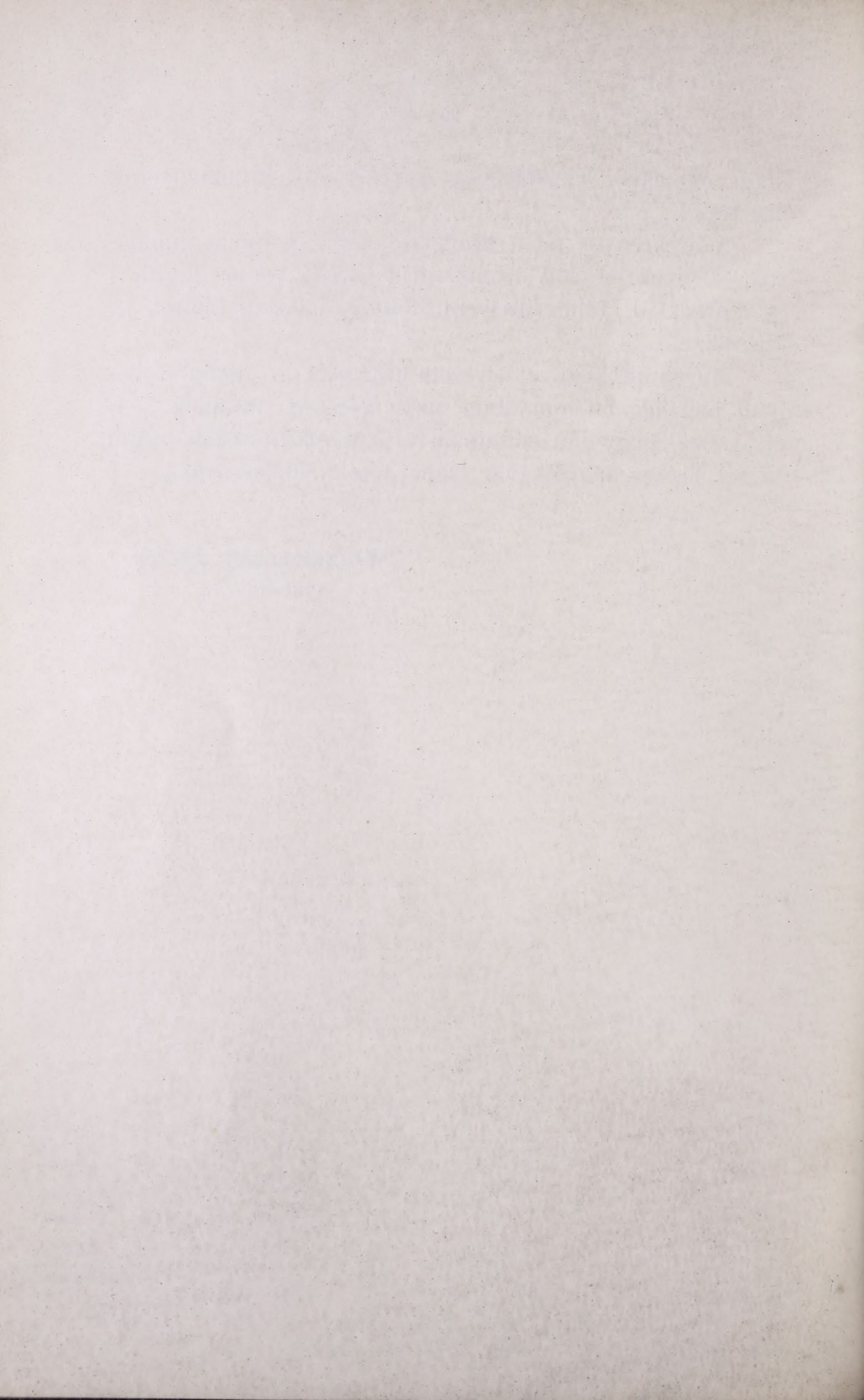

ötvös remek, elefántcsont legyező, kis bronztányérok diszítéssel.

A szekrények felett bronzkori kella és római hombárok, edények, korsók, urnák, urna sírok, benne hamuval és csontokkal, Jupiter-Delyenus oltára, áldozati oltárok és kősírok.

Muzeumunkban elhelyezett tárgyakat a midőn e helyütt nagyjában bemutattam, azon kéréssel fordulok a t. olvasóhoz, hogy muzeumunkat kegyes pártfogásába venni és azt becses ajándékával szaporítani méltóztassanak.

Weszelovszky János,
muzeum-őr.

Gyárffás Miklós

érsekujvári lovas-hadnagy végrendelete.

Komárom szab. kir. város levéltára nyomán közli:

ROVÁCS ALBIN,
városi levéltárnok.

Szigetvár elestének három esztendő hiján századik évfordulóján Érsekujvárnak, a kereszténység másik erős védőbástyájának ostrománál megisméltődött a császári hadvezetőség ama jellemző kislelküése és tehetetlensége, mely okozója volt annak, hogy Zrinyi feje hős halála után a porba hullott, vára pogány kézre került.

Az 1663. év augusztus hónapjában a török szerdár kemény ostrom alá fogta Érsekujvárt, melyet Forgách Ádám gróf védelmezett. A magyar vezér védelmezte is vitézül a várat; de vele szemben Montecucoli, Heister és Spork generálisok épen úgy viselkedtek, mint Miksa és német vezérei Zrinyi irányában, felmentő seregeikkel addig vesztegelték, míg a vár elesett.

Forgách azonban, valószínűleg Zrinyi példáján okulva, nem vette feladatát oly eszményileg, mint a haza és király iránti hűség szigetvári áldozata; hanem miután lőporos és fegyvertára az ostrom alatt levegőbe röpültek, a császári felmentő hadak pedig csak nem jöttek, a lehető legtisztességesebb feltételek alatt feladta Érsekujvárt, és 3600 fegyveresével zeneszó mellett vonult ki a várból, sok halottat hagyván hátra és 500 sebesültet vivén magával.

Érsekujvár várában volt az ostrom idejében Forgách Ádám egyik lovas-hadnagya, Gyárffás Miklós is, akinek Nyitra- és Komáromvármegyékben terjedelmes birtokai voltak és akinek felesége, Káldos Erzsébet, édes fiával, Mihókával és férje első nejétől, Kóli Erzsébet asszonytól származott Istók és Miklós mostoháival, az ostrom elől minden valószínűség szerint Komáromban keresett menedéket.

Igy érthető meg, hogy Gyárffás Miklós végrendelete, melyet „**nagy hamarsagal Ujvarban nagy algyu es puska ropogas allat**“ irt, és tanukkal alá sem irathatott, mivel a végrendelet hátára vezetett írása szerint »nem fáradozhatott annyira az dologban, hogi het embörséges emberel megh peccéltetelhethe volna«; de melyet mint »utolso testamentumot, mind Feleségével, mind pedig szegeny Fijai-val« megtartatni kíván.

A sok tekintetben érdekes, igen nehezen olvasható végrendelet szövege, melynek eredetije Komárom város levéltárában a végrendeletek 14 csomagjában 3. szám alatt fekszik, a következő:

Anno 1663. Die 29. Augusti. Az mi Urunk jessus Christus legyen minnyájunkal most es mindenkoron Amen.

Elöttem viselven az mostany rajtunk veszedelmes allapotot és idot, nem tudvan, ha Isten egyik órát ernünk adta avagi sempillantast, nem tudom, ha az massodik engedtetik avagi nem, előké előttem reservalva van aszert tettem illen intezest, Felesegem es giermekim közt, mint hogy ket felesegel aldot volt megh Isten, ugi mint elsső Koti Eorszebet Aszonjtul maradot két gyermekim ugi mint Gyarffas Istok es Miklos, az masikatul pedig mostanjtul Kaldos Eorzebet Aszonjtul Gyarffas Mihoka: magam pedig egesseges mind testemben mind pedig elmemben, aszert mindeneknek elotte Hagjom es ajanlom az en menjbelj

Altjannak az en bunos lölkömet, testemet ismeg az ő Annjanak az Fődnek az uttolisso Föltamadasigh.

Elsőbbenis amivel Isten ő Sz. Fölsege ingjen valo jo voltabul megh lattot, hagyok az ujjary Ecclesijara ha Isten az keresztenseghnek megh tarttja, szaz magyar forintot, ha penszem annjra valo nem leszen, tehat valamj olj josszagomat agyak el, az ki erjen szaz forintot, de hogi ha pedigh kitul Isten ő Felsege oltalmazson, ha poganj kezbez fog kerulnj, tehat hagyok ötven forintot, azl az ötven forintot oda fordicagh, a hova legh sugsegeb, vagi komaromj Sentejhasra vagi mas hova.

2. Hagyok az ket Predikatorrak egy-egy aranjat.

3. Az Dejakj ifjaknak hagyok f. 3

4. Az szegeneknek hagyok f. 2.

5. Serelmes Gyerme kimnek, ugy mint Koti Eörzebet Aszonjtul marattaknak hagyok az Annji jokban, az möllek csak ükt illeti, ugy mint Gyarrffas Istokanak negi szaz Aranjat, az mölj vagyon Tapocanj varaba keszen, egi holjakban vagyon, cedula vagyon benne, egi vassas ladaba.

6. Gyarrffas Miklosnak, fijannak, hagyom az Ordodi Istvantul vet pusta nemes Curijamat az mit vetem negyedfel szaz forinton, az mint az fassijo megh tanit. Ismeg ami ezust marham vagjon, inkab mind az annjiknl maradtott, hanem egi öregh kanna, — — — — — mas felices es egi nagi örgh kupa es valamj harom kiseded poharkan kivul, ezek megh az szeginj Altjame voltanak, az tobbi ükt illeti, az Canna is az araniozot, ez is uvek.

7. Ismeg az elo hegjen vagyon egi (?) Mile Istvanj szo-
leje felé és egi puszta az melliet Geci Pal uramtul vet vot
segenj Bajas Gyorgine, eszis az kettot illeti, az sölo az
Contractusbul ki tecigh, az meli nalam is vagjn az szölő
felől, az pusta felol pedigh kaptalanban vagion fölvalva,
ha Isten az kerestenseghnek megh tartja Ujvart that az

mölj hazba mostan lakom, ezis ugyan ezen ket gjer-mököt illeli.

8. Kaldas Orszebet Asszonjnak, Felesegemnek, Gyer-mökivel egyut, ugi mint Gyarffas Mihokanak, az annjaval egyut hagyom a menesbeli lovajmat és az szarvasmarha-kat, az ki pedigh, az ki szamba vagjon, hatvan három, az szarvas marha tizen negy, es az ujvari Haszamat, ha Isten megtarttja az poganj kezetol, mind ezeket Felesegem-nek es Gyermeökönnek hagyom, ugi mint Gyarffas Miho-kanak, az melj vagjon az also kapunal.

Ismeg az minemő kertem vagon Komaromban Dem-jen urammal, ha kedvk leszen hoszaja vagi Felesegemnek vagi fijammak, Gyaffas Mihaljnak, asztis nekik hagyom s tarcak is magoknak, minthogi jo helien vagon.

Mind azok az fölljeb megh irt jngó és ingatlan jok mind azoknak, akiket illet, kiadattassanak. Azontul pedigh valamim marad, mindenek három felé ostassanak el ugi mint Gyarffas Istok, Miklos és Mihok köszöt, hanem Fele-ségemnek hagyom Musca János szöleje felet. Hogyha ezek köszül az három köszül vallamellik meg talalna halnj, te-hát az reciproka successijo fönt maragyjon; az joszagh pedig, szölök, jobbagyok es pusztak mind Nyitra várme-gyeben, mind pedigh Komárom varmegyeben vannak, a vagy pedigh ha meszeb volna is es egyéb poharak es egiebek etc, mind három fele ostassegh el.

A mi pedigh az farkasdi jozzagot illeti, tehat est kan-cellarijus uram ő nagysaga kivaltotta tulunk, Gyarffas Mik-lostul es Janostul, az meljnek az araba fölis vet Gyarffas János hatvanot magyar forintot, az löbbi ugyan igaz, hoga en nalam vagon, ha Isten megh szabadit az poganyok-nak keszeckbul, it Ujvarban vagon szaz aranj es szaz forint eppen, bizonytok az en Istenemmel, hoga hittam ennyhaujszor, hoga jöjon el ertte, de nem jöt, mert kes

lettem volna mingyart keszeben adnom, de ha nem jot a jo ocem magara vessen, ha kart val. Kemendi Zigmond fele ugy mint öt jobbagihoz az többi pedigh gyermekimre neszendo volt az summa pedigh volt három száz ötveni aranj, szaz hatvan öt aranja az ocem urame volt, az masik az ismet az en gyermekimé, de mint hogi immaron az poganj ellenségh megh szállotta haszankat, magunk is csak Isten tugya mint maradhatunk megh a meli köszulunk megh marad, mert a jo eöcem ennjhany-szor ra felelt, hogy ala fog jonny az pénzert es igi nem kivantam el vinny az en kicinkemmel egyutt, ha Isten bennunkef megh tart es el nem ves, mas egyeb igazifasis vagion.

Kaldos Miklosne Asszonyomnak is kelmenek vagyon az Ladamban, az ki Tapocant vagion, egi vasas Ladamban — — partekaja, valamint eö kelme be kötött-e ugjan csak ugi vagjon az parna hejban, aszert az en két fijamnak semmy koszk sincsen hoszaja, és kardok is vannak — — köszte es vagion az atyafiaktul maradot és nem oda valo.

Gyarffas Janos ocem uram az kt paripam koszul valamellikt akarja, ast vegie el.

Szakai Janosnal vagyon egi öregh csat, aranyoszat es egi szerecendio pohar, egi oregh aranj Gyurum zaloghban f. 37, a kanna es az masik van zaloghban f. 30, az giuru f. 7.

Gazdagh Janosnal egi aranyos poharam, mind kivul, mind belö aranyos, zaloghban f. 12.

Item az ininemo Ladam vagyon tapocanj varban, ugyan abba vagyon megh három szaz forintom apró pénz es garas. De hogi ha uram az Cussi jobbagimat el veszi ket szaz forintban, az mint magamnak is anniba vagion, az mint fogadassa tartja ő Nagicaganak, mert ha en nem

lettem volna, ez a hét száz forint örökre oda veszt volna, az mint jól tudja Szamaros Istvanj — — — — ha pedig az Cussi jobbagiokat el nem veszi, tehát az — — osszagh fel es legien övk, az ketszáz forintott agjak meghugian eszen penzbul.

Megh ottan ugian aszon vaszon Zackoban marad száz forint, est hagjom az feleségemnek. Ismet ugyan aszon ladaban az hun az negyszáz aranj vagion, ugyan abban az holljagban vagjon ötveni aranj, Mikuska fijamnak hagjom, megis takarittassegh neki.

Az öcem penszen kívül ugi mint az száz aranjon és száz forinton kívül vagyon pinzem — száz forint talam Eszen száz forint maragion kolcegekre.

Fekete Jakab Uramnak vagyok ados es az kelme is ados en nekem, az mint ezen cedulambul ki fog teccenj, eszert szamot veven, egi mast megh kelj elegitenünk, bizonj mindeneket igazan fol ielöltem.

Capo Györgj Uramtul kertem volt száz aranjat kolcon ily okon, hogy mint aki vasdinnyeje pusztámat ez előltis ü kelme birtam, hoga minden esztendonkt szalljon le abbul az pinszbul harmincz harmincz Taller, eszert az kartabijonkat attam volt szegenj Mathe Dejaknak, eszert is attam volt en, de nem tudom, hoga mikeppen irtak Ados levelet, de en az uttaltul fogvast egi pinzt sem kertem az fodberben, megh akor egjut voltam az ocejmmel, mikor fol kertem volt, egyut kült el, olj remenisegben es hissemben vagiok Capo Gyorgi uramhoz, hoga mas keppen nem irta, sem irtatta asz ados levelet, csak az mint az en levelem tartotta. Mindezekert gond visselesegre es Tutorul Hagyom Tolnaj Tamas Uramat, Kaldos Miklosne Aszonjomat es Jarffas Janos ocem uramat, az Isten ugi agjon jot mindenik maradekjanak, az mint eszeker szegenjekkel jot celekesnek. Ezen testamentom löt illen emberseges embörök

elot, az mint felljul, kezek iras es peceteket megerositem. En Gyarffas Miklos koronas kiralkunk Ő Fölssege egy lovas Hadnagia Algyu es puska Ropogassok alat hamarsaggal irom. Anno et Die ut supra.

Valamölj ezek koszul az felljul megh irt semeliek kössül megh nem akarna allanj ezen testamentumomat, elsobben tegyen le szaz aranjat s legyen vinkulomja.

Ha pedigh Testi nilvemmel veled nem szolhatnak se- relmes felesigem es kedves egyetlenegy Gyermexim, legien veletek az en Istenem, nevelljen Istenj felelemben es az igaz hitben. Amen. Gyarffas (P. H.) Miklos Ujvarj egyk lovas Hadnagi. «

A testamentumhoz két kis darab papirra vezetett irás van ragasztva. Az egyik a végrendelező Gyárffás Miklós-
nak **Fekete Jakab** nevü komájával való kölcsönös köve-
telésekre vonatkozik és így szól: »Fekete Jakab Komám
Uram adot ennekem ennihanj pinzt, az möljlul ados le-
velem van nala, buzzat is vallahennit, aszis ki tecigh az
ados levlbul, de buszat attam harom vagi negi izben is,
leghe elsoben attam 25 merot, ittem masodcor attam ket
izben 30 merot, ittem magam attam az öreggh kamarabul
13 merot, ismet attam elsoben Fekete Mihalj uramnak,
mikor ama bő bor vot, 14 aranjat, ebbul az pinzbul vet
az en szamomra 80 ako hordokat, vette akodat d. 25.
item ugyan akor adot Capo Gyorgi uram az vas Dinnjei
arenda pinzbul Taller 10, asz is ü kelmere maradot. Item
Tako Ferenc Uram haszanal attam, Tardoskeödön lakoszo
Akai Mihaljnak attak az baromlakj joszagra, akor attam f.
20. ugian Fekete Mihaljnak attam. Item Fekete Jakabnak
attam Sz. Ivannapkor Szeredben öt aranjat, az mölljet
mingiart az felesegenek adot, ittem ugyan aszon nap at-
tam ismet öt aranjat, eszt az ot aranjat kuldotte az juttaj
ispanjnak az Fod berben, mert akor az jattan jartanak

az lovaji. Ittem Fekete Tamas Uram menlova — — —
attam huz tallerban, item az utton attam f. 7.

Mind Fekete Mihalj es Jakab adossagat eszir Computalvan, ha en maradok adossa, megh kolj adni, ha pedigh ü kelme marad ados, tartozegh ü kelme megh adnj vagi maradoki ü kelminek.

Item az elmult esztendoben kuldöt volt Hidvegi uram ala ide Ujvarban ugjan alkalmas buszat, abbulis vit ü kelme harmic noc merot, az meljnek az arra mostis oda van, mere jart f. 3 d. 10. annakis az arraval tartozigh, az mint Tako Uramis es celedi tугyak, ezelis mind tartozigh ü kelme.«

A testamentumhoz toldott másik darab papiroson a végrendelkező János öcscsével való számadását jegyzi fel. Ezen jegyzés szövege a következő:

Hogy Gyarffas Janos öcem uram az itello mesterhez ment avagi kivankozot, tehat hagjot akor haszammal egi Fekete lovat, az meljnek az arra volt Taller 22. Item az ivankaj jobagi vot ados Taller 20, fele illeti ü kelmet, ismet ugian akor hagyot nalam mas lovat, a molljet magam attam volt nekj Taller 25, ismet az elobbenj adossagom volt Taller 20, ados levelem vagon Ocem urammal.

Ennel tobbel nem vagyok ados.

Attam megh ebben az adossagban:

Elsoben attam neki egi hoszu puskat gyongi haszasat Taller 7, ittem egiet kuldöttem szolgamtul f. 6., Bossokine adott az borombul f. 2 d. 50, ismet ket ökröt attam Taller 17.

Aszt sok embörseges embörek tугyak, hoga megh osztosztunk, akor Gyarffas Janos öcem uram kiseded allapottal vot, és joszagat arendaltam megh esztendonkint hatvan magyar lorintban, az joszagot birtam negi esztendoben, az mint remelem, nem vagiok ados az jo öcemnek,

hogi ha pedig valamely pinzel vagi forintal maradok ados, megh kolj fizetnj.«

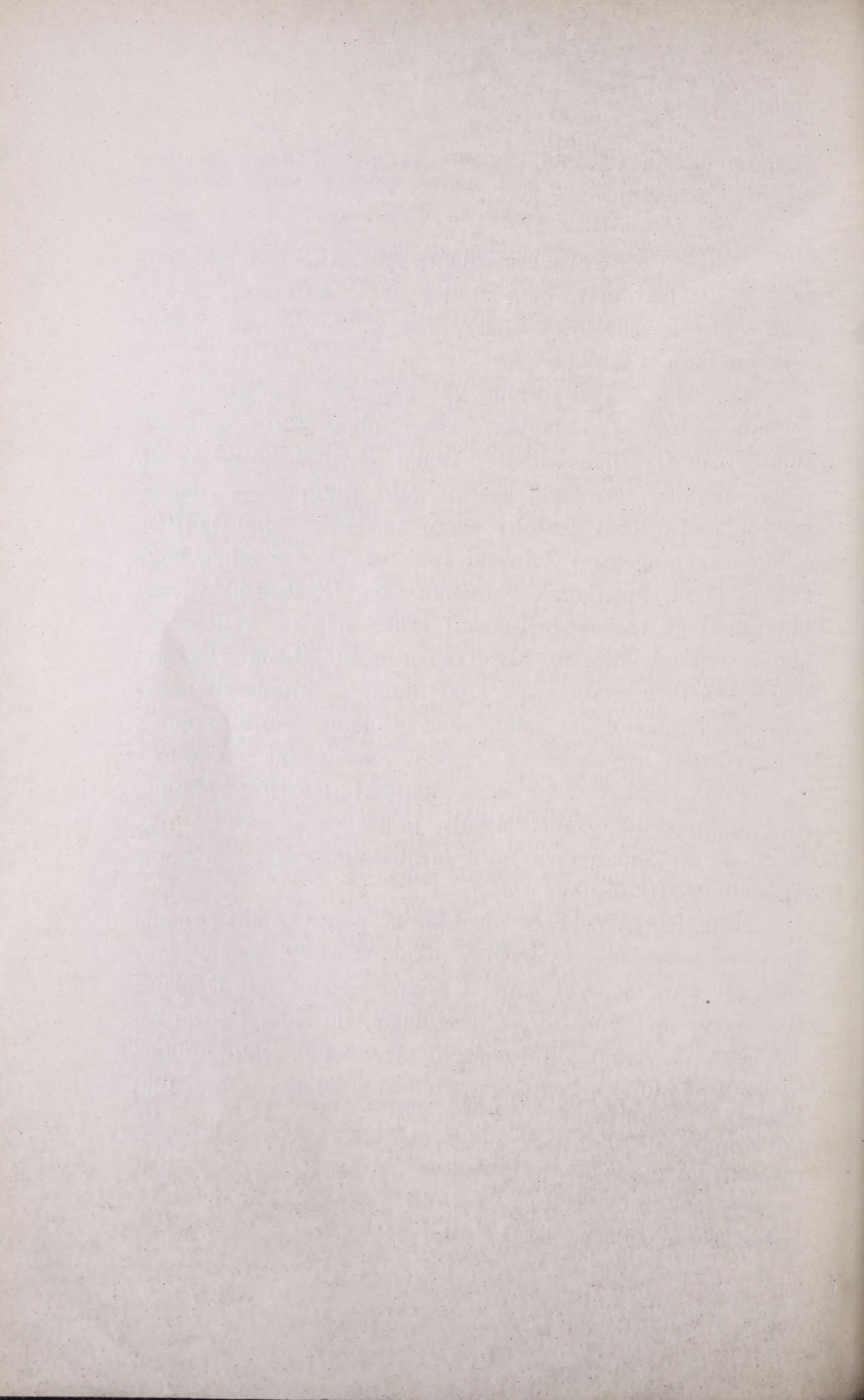
* * *

Valljon túlélte-e a családjáért élni kívánt derék harczos a vár ostromát; nem esett-e el a harczban, avagy nem volt-e a sebesültek közt? arra nézve semmi adatot sem találunk a levéltárban.

Az 1679. évi augusztus 27. napjáról azonban (a 7. sz. tan. jkönyv 428. lapján) ezeket olvassuk: »Nemzetes Vitézlő ifju Gyárffás Mihály, néhai Gyárffás Miklós fia, teszen tilalmat természet szerint való anyja ellen, nemzetes Kádas Erzsébet asszony ellen, elsőbben néhai Gyárffás Miklós, azután néhai Zaluszki Imre ur felesége ellen, hogy valami javai, ingatlanok volnának ezen Comaromi városa határában és városában, azokat senki meg ne vehesse és pénzét reá ne adhassa, kiváltképen szántóföldekre, házára, majorjára Biró uram ereje által tilalmaz mindenkit azoknak megvételektől, és valaki ezen inhibítio ellen megvenné, pénzevesztett legyen és az megvett jószágoktul elmarad.«

1680. május 8-án ezen tilalmat Gyárffás Mihály, meghatalmazottja, Gállfy Mihály, ő felsége komáromi vég-házának lovas-hadnagya mint meghatalmazottja által megismételtette. (U. o. 521. lap.)

Ezen feljegyzésekből megtudjuk, hogy Káldos (Kádas) Erzsébet másodszor is férjhez ment és 1679. évben már Zaluszki Imre özvegye volt, s hogy e szerint sem Gyárffás Miklós emléke, sem annak gyermekei, de saját fia irányában sem viseltetett oly gyengéd szeretettel, mint ahogy Gyárffás Miklós — végrendeletéből kitetszőleg — családját szerette.

TARTALOM.

	Oldal
1. Titkári jelentés 1903. évről	3
2. Pénztári állapot 1903. évben	6
3. A muzeum 1903. évi szaporodása	8
4. Ásatások	10
5. Tisztviselők és tagok névsora	12
6. Muzeumunk leírása	16
7. Gyárffás Miklós érsekújvári lovas-hadnagy végrendelete	27

